

FUND AF NORDBORUINER

Tre års rekognosceringer i Sydlige Østerbygd

Af *Ove Bak*

I dette tidsskrift har jeg tidligere¹ fortalt om rekognosceringsrejser foretaget sommeren 1968 i området mellem *Sydprøven* og *Kap Farvel* i Grønland for at finde hidtil ukendte spor efter middelalderens *nordbobefolkning*. Ved udgangen af nævnte år havde jeg registreret 63 „nye“ lokaliteter med nordbobebyggelse.

I 1968 havde jeg orlov uden løn fra det grønlandske *skolevæsen* i undersøgelsestiden. *Landsrådet* i Godthåb støttede mig med 2000 kr., og siden har *Carlsberg-fondet* bevilget 4000 kr. til delvis dækning af sommerens udgifter.

Foråret 1969 fortsatte jeg den systematiske efterforskning efter nordboruiner og koncentrerede mig nu om den spændende opgave at undersøge terrænet mellem fjordbundene og indlandsisen. Ifølge de nyeste kort, som er fremstillet på basis af luftfotografier, findes her lange dale. På grund af den afsondrede beliggenhed og overtroiske forestillinger er disse områder ukendte for den nuværende befolkning. Kun enkelte fåreholdere har af og til været langt inde i landet under fåresamlinger. Det blev besværlige ekspeditioner at komme ind til f. eks. *Lichtenau-fjordens* dale, da de er lukket ud mod fjorden af høje fjelde. Det blev hårde men dejlige ture for mig og to drenge, som jeg havde med. Adskillige nye nordboruiner blev fundet. Terrænet ved *Lichtenau-, Ūnartoq-, Sermilik- og Tasermiut-fjordene* blev gennemundersøgt.

Ved *Tasermiut-fjordens* bredder gjorde jeg de fleste og mest interessante fund. Bl. a. registrerede jeg en gård med et boligkompleks på ca. 100×50 meter, der er det største, jeg har set i Sydlige Østerbygd (*B86*).

Midt i august sejlede jeg mod *Herjolfsnæs* for at foretage supplerende undersøgelser dér. Senere var det planen at sejle mod øerne ved *Kap Farvel*, hvor der er flere kyststrækninger, som jeg ikke fik gennemundersøgt i 1968, og hvor jeg har formodning om, at der kan være chancer for at finde nordbobebyggelse. Desværre blev jeg indelukket af storisen nogen tid i Sandhavn, og da issituationen bedredes, måtte jeg på grund af det fremskredne tidspunkt returnere uden at få færdiggjort rekognosceringerne ved *Kap Farvel*.

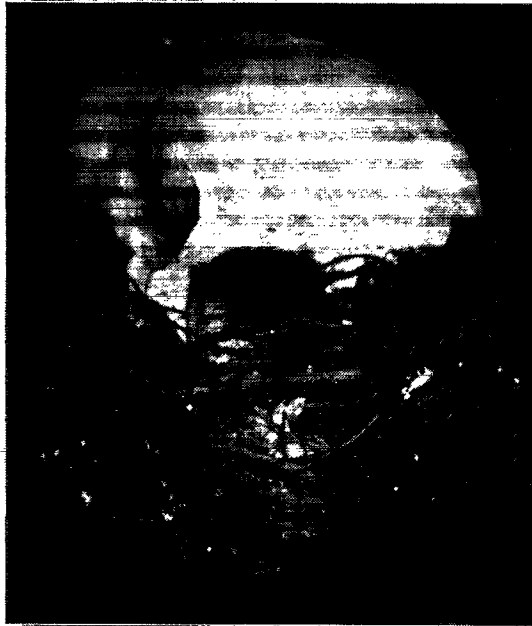
¹ Nr. 8, 1969 – »Sommerdage ved Kap Farvel«.

Vandreturene inde i landet mellem fjordbundene og indlandsisen var ofte besværlige på grund af tæt krat og mange myg. Her er drengen Hans på vej op ad en skråning ved Vandfaldssøen (nord for Lichtenau-fjordens bund).

En mand i Augpilagtoq har set huse inde på øen Pamiagdhluk lidt syd for B61, der er en sammenfaldet og meget utydelig tomt af et stenhus. Jeg har gennemvandret hele øens nordkyst i 1968, opmuntret af store græssletter og skråninger, men uden at finde andre ruinspor end den nævnte B61. På den opgivne lokalitet har jeg dog ikke været. Nord for B57 kunne jeg tænke mig muligheden af en gård ved søen. Der er svag mulighed for rester af bebyggelse nord for N154. På Eggers Ø er der gode muligheder for at finde hustomter et sted på vestsiden (ældre kort

Specielt i Kap Farvel-landet findes mange begravelser i stenkister på højtliggende steder nær stranden. Skeletterne ses ofte mellem gravrummenes overliggersten. Kun på nyere kirkegårde er ligene nedgravet i jorden. På tørre steder er undertiden hud, hår og dele af de dødes klæde- dragt bevaret, selv om begravelserne kan være temmelig gamle. Det viste hoved er fra en hedningegrav nær den forladte boplads Igdlukasik.

angiver ruiner dér) og 2 steder på nordsiden. Hvorvidt der kan findes ruiner på øerne mellem Eggers Ø og Prins Christians Sund tør jeg ikke spå om, da jeg slet ikke kender terrænet. Mellem vejrstationen ved Sundets vestende og Lindenows Fjord er der barske fjeldkyster. Selve fjorden er en fortryllende blanding af frodigt og barskt. Ved N117 findes en stor og dejlig slette med ret tykt jordlag. En rejsende i 1920-erne mener at have set nordboruiner ved Igdlukulik vest for N117².

Den 1. september måtte jeg sejle tilbage til Sydprøven, og forskellige pligter standsede undersøgelseerne i denne periode. Resultatet er jeg tilfreds med. Jeg havde i foråret 1969 ikke turdet håbe på at nå *tallet 100* i nummerrækken over „nye“ nordboruiner. Som De kan se af ruinbeskrivelserne, dækker nogle af numrene småting som folde og diger, men til gengæld betyder andre store og velbevarede gårde med mange enkeltbygninger.

Mine ruinfund har jeg af praktiske grunde nummereret, og jeg er som nævnt ved slutningen af undersøgelsessæsonen 1969 nået til nr. 100. Da jeg sidste efterår (1968) lavede en oversigt over de da 63 nyfundne lokaliteter med nordboruiner, gav jeg den nordligste ruin nr. 1 og den sydligste nr. 63, og et kort med disse numre blev publiceret.³ De mange fund i år, som blev gjort i det

² O. Bendixen: Grønland som Nybyggerland, Kbh. 1927.

³ Ove Bak: Nordbo- og eskimoruiner, Sydlige Østerbygd (Sydprøven 1969). – I »Julianehåb distrikts historie – Oplysninger om befolkningen og dens fordeling på bopladserne i det 19. århundrede (Sydprøven 1969)« omtales bl. a. nyere eskimobopladser.

I tidsskriftet »Nord Nytt« nr. 3/4 1969 side 32–35 beskrives ruin B17. (NB. På oversigtskort anvendes et specielt – ikke længere benyttet nummereringssystem).

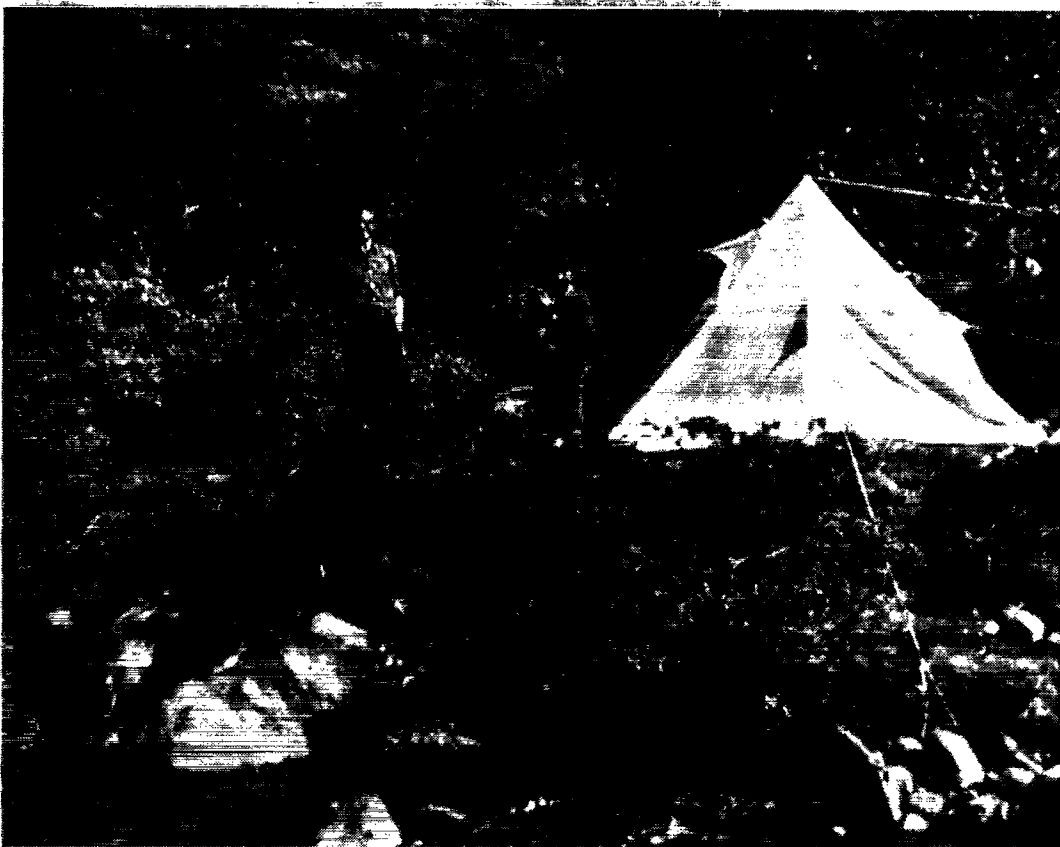
samme område, bragte kludder i det logiske system. Jeg måtte nummerere de nye ruiner, efterhånden som de blev fundet. Det vil kun skabe rod og forvirring, hvis jeg giver 1968-fundene nye numre på de kort, jeg tegner nu.⁴ – Og hvad så, når evt. fund i 1970 skal angives? En trøst er, at Nationalmuseets nummersystem, der i begyndelsen også viste ruinangivelser i rækkefølgen nord/syd, på samme måde er ophørt at eksistere. Kortene viser nu store og små numre spredt mellem hinanden. Det kan ikke være anderledes. Derimod kan man engang ad åre, når landet er så gennemundersøgt, at man kan sige, der kun er mulighed for endnu at finde ganske få spredtliggende stalde og folde, radikalt ændre registraturen. Alle Nationalmuseets og mine numre skal slettes. Den nordligste ruin i Østerbygden skal have nr. 1 og den sydligste ved Kap Farvel det højeste nummer. Så kan man med blot en smule kendskab til numrenes placering hurtigt forestille sig, hvor en ruin ligger, når man får opgivet et nummer. En sådan ordning kræver dog en omsætningstabel, hvis man vil studere ældre litteratur om ruinerne. Den vil kun være praktisk at gennemføre i forbindelse med udgivelse af en stor samlet beskrivelse af alle ruiner, som skal være et standardværk ved studiet af bebyggelsen i Østerbygden.

Oprindeligt havde jeg tænkt at benytte romertal til angivelse af mine ruinfund, så mine numre klart adskiller sig fra Nationalmuseets numre, der angives ved arabertal – noget som jeg har lovet at sørge for af praktiske grunde. Da fundene blev mange, viste det sig mindre hensigts-

Østerbygden B10 består af 3 mindre stenbygninger, som ligger på et fladt terræn i fjeldet ca. 350 meter over havet nær den gamle kongsgård Foss (N91). Måske er det sæterhus.

⁴ Ove Bak: Nordbo- og eskimoruiner (Sydprøven 1969), 2. udg.

På dette sted i Qingua-dalen øst for Tasermiut-fjorden boede vi 5 dage. Vores letvægtstelt var anbragt på en lille græsklædt plet i tæt krat ganske nær en ret stor elv, hvor der var mange laks. Vandets kraftige brusen hindrede os dog ikke i at sove hårdt om natten, trætte som vi var efter lange dagture. Om natten kunne det selv i juli fryse slemt, men vegetationen tog ikke skade. Når solen fik rigtig magt op ad jormiddagen, steg temperaturen voldsomt, og det kunne blive bagende varmt – ofte 20–25 grader.

mæssig at benytte romertallene. I stedet har jeg valgt den enkle løsning at anbringe et *B* foran mine numre angivet med almindelige tal, så sammenblanding med Nationalmuseets registreringsnumre alligevel er udelukket. På mine kort anbringer jeg som en yderligere sikkerhedsforanstaltning et *N* foran *Museets* numre.

Det vil være naturligt at spørge, om mine ruinangivelser nu også er korrekte – specielt da tallet efterhånden er blevet så stort. Der har jo som bekendt også boet eskimoer i området. Hertil kan jeg sige, at for de fleste ruinlokaliteters vedkommende er jeg helt sikker på, at det drejer sig om nordboruiner, da tomterne er så tydelige. Der er intet at tage fejl af, når der er velbevarede rester af stenhuse, folde, diger og ruinhøje af mangerumshuse. Med hensyn til små sammenfaldne ruiner, der må-

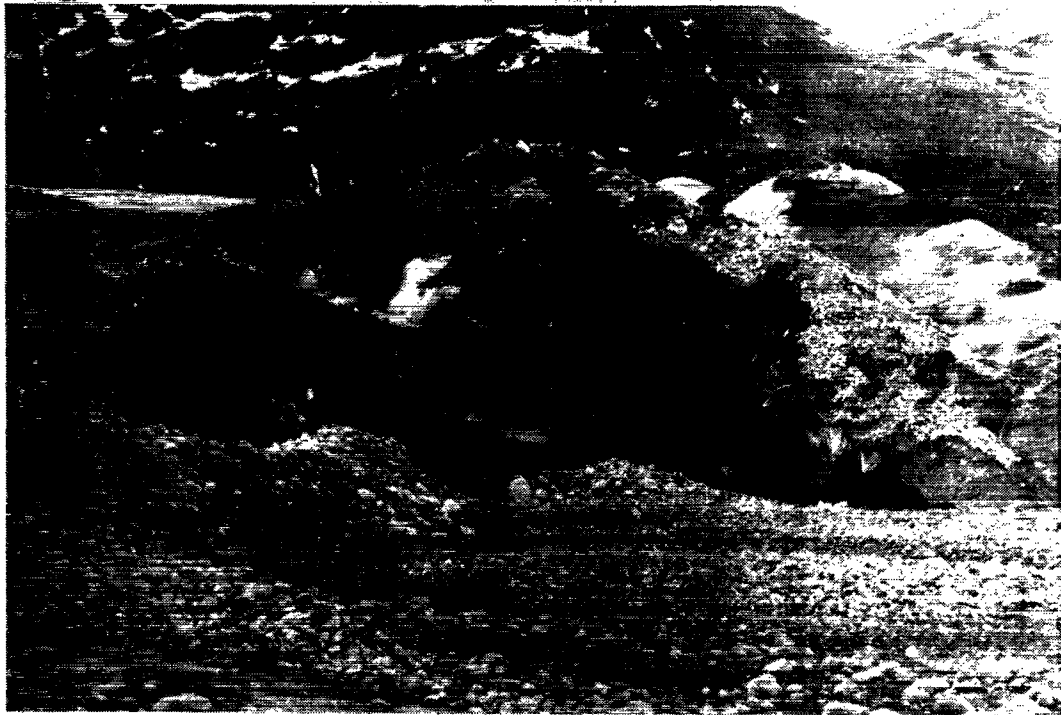
ske endog er dækket af ret tæt og sammenfiltret bevoksning, må man til at tale om *mulighed* i stedet for sikkerhed for ruin af nordbooprindelse for at imødekomme den videnskabelige sagligheds fundamentale krav. Desuden ønsker man heller ikke at stå i den situation ved udgravning eller anden bedømmelse af ruinerne at få bevist, at det, man har stået fast ved på usikkert grundlag, er forkert. Den anden kategori vanskelige ruiner, er dér, hvor der er en sammenblanding af nordbo- og eskimobebyggelse. Blandt mine numre findes nogle af den type (B27, B28, B32 i Sdr. Sermilik samt B38 ved Nanortalik). De er alle lokaliseret 1968 og atter besøgt 1969. M. h. t. B28 mener jeg nu, at der er størst sandsynlighed for rent eskimoruinterræn. B27 og B32 ligger på steder, som er absolut velegnede for placering af nordbogårde. Selve tomterne er et rod af bygningsrester. Det er hævet over enhver tvivl, at der i hvert fald i en del af ruinområderne findes flere lag af eskimoruiner, mens der i andre dele efter min mening er ret tydelige tegn på, at der allernederst findes et nordboruinterræn, som er delvis overdækket. Ved B38 er to ruinfelter, som jeg kunne forestille mig som værende nordbogårdkomplekser, dækket af næsten et par meter møddinger og husrester fra eskimobebyggelse. Lidt herfra ligger dog nogle stenhuse med ganske vist ret nedsunkne men dog tydelige vægge. Her må jeg tale om god sikkerhed for de sidstnævntes vedkommende og naturlig og logisk mulighed for, at der findes nordbohuse under eskimotomterne. Disse ligger på et oplagt gårdterræn med tykt og nogenlunde stenfrit jordlag, hvilket forøger sandsynligheden. Kun en udgravning vil kunne bringe klarhed over de rette forhold.

Disse lidt usikre steder er nummereret på mit kort, og diverse forbehold er udtrykt i den korte beskrivelse. Jeg har gjort opmærksom på, at der findes nogle tomter, og jeg overlader derefter til *specialister* at udarbejde den endelige bedømmelse.

Nogle af Nationalmuseets ruinangivelser af ældre dato er usikre, og derfor har jeg været opmærksom på muligheden af at publicere en allerede kendt ruin som et nyfund. Dette gælder specielt ruinerne i Tasermiut-fjorden. Beliggenheden og antallet af Nationalmuseets registrerede ruiner er indgående drøftet med bl. a. museumsinspektør C. L. Vebæk, og dobbeltnummerering er herved blevet afværget i to tilfælde.

Jeg har tegninger og beskrivelser af samtlige kendte og ukendte ruiner af nordbo- og eskimoooprindelse, som jeg har set på mine undersøgelsesrejser. Materialet fylder henved 1000 kladdesider, men i øjeblikket mangler jeg de økonomiske muligheder for at kunne tage orlov, så jeg kan få alle disse notater renskrevet og bearbejdet.

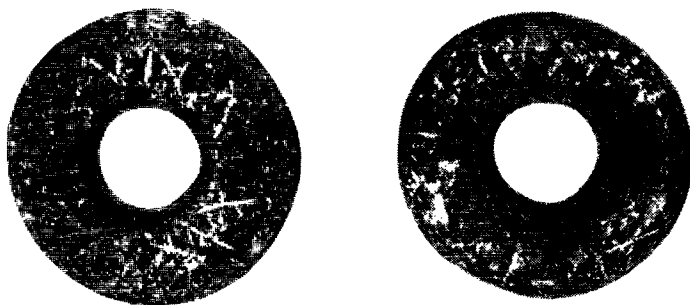
Nogle af mine notater fra 1968 fik jeg lejlighed til at revidere i år. Det viste sig nødvendigt at rette lidt hist og her m. h. t. bygningernes indbyrdes placering på skitsekortene, og ofte fandt jeg oversete småhuse. En arkæolog fra Nationalmuseet, der ser på stederne med mine optegnelser i hånden, vil sikkert føje andre enkeltheder til og bedømme en og anden sammensunken tomt på

Indlandsisens kant nord for B69. En stor bræ glider her ud i en dal. Isranden er præget af voldsom afsmeltning og tilbagetrækning. Tydelige grænsemærker på dalsiderne viser, at isen har gået et par kilometer længere ud i en ikke særlig fjern fortid. På billedet ses en gletscherport samt bræis, der er dækket af jord og sten.

en anden måde end jeg. Det vil være ganske naturligt, og det er jeg forberedt på. Disse rettelser har intet at gøre med helhedsbedømmelsen af stedet. På samme måde kan både jeg og Nationalmuseets arkæologer finde nye ting og lave smårettelser på de planer, som findes over ruiner, der for længst er registreret af Nationalmuseet. En helt nøjagtig og fuldstændig plan over en indviklet nordbogård, der ofte ligger spredt på et stort terræn, kan kun tegnes, når man er flere mand og har adskillige dage til rådighed samt har landmålingsudstyr.

De mange nyopdagede ruiner er fundet ved en systematisk undersøgelse, hvorunder der måtte sejles og vandres meget. Det er dog umuligt for mig ene mand at undersøge hver kvadratmeter klippefrit terræn. Derfor har jeg ofte måttet tage fantasien til hjælp og gjort energiske forsøg på at stille mig i en nordbobondes sted og forsøge at bedømme landet udfra de muligheder, der måtte foreligge i middelalderen. Hvor ville du som en af de første landnamsmænd slå dig ned? Hvor ville du opføre en udflyttergård? Hvor ville du flytte hen, hvis du var søn af en bonde på en udflyttergård? – o. s. v. – Jeg blev hurtigt klar over, at landet har været fuldt bebygget.

Tenvægt af fedtsten (over- og underside, naturlig størrelse) fundet af en fanger i en eskimograv ved sommerfangstpladsen på en af øerne i gruppen Sydlige Umánartût ved Sydbrøven. I graven var endnu en tenvægt samt nogle grove glasperler (sikkert fra hvalfangertiden). Tenvægtene må være fundet af eskimoer ved en nordboruin og benyttet måske som pynt på deres tøj. Stregerne er ikke runer (ifølge udtalelse fra museumsinspektør Erik Moltke).

En tenvægt næsten magen til den her viste blev fundet 1964 af Helge Ingstad i L'Anse aux Meadows på New Foundland ved de nordbohuse, som han har lokaliseret og udgravet på dette sted.

Alle egnede steder fra nær yderkysterne til landet ved indlandsisen har været beboet af mennesker. Jeg har kunnet *tænke* mig til placeringen af et stort antal ruiner, men mange er sandelig også fundet ved et tilfælde. Hvem kunne f. eks. på forhånd tænke sig, at der ligger et 10 meter langt stenhus i et goldt terræn 545 meter oppe på et fjeld ved Ūnartoq-fjorden (nr. B22)? Eller hvad med B5, som er en samling huse (stalde og folde?) liggende på en smal terrasse på ret stejl fjeldside ca. 50 meter over Akugleq-fjorden ved et sted med afgjort dårlige landingsforhold? O. s. v.

Undersøgelsesrejserne har ud over det rent faglige udbytte naturligvis budt på mange oplevelser. Det har været et spændende friluftsliv i månedsvis at sejle rundt ved havkysterne og i fjordene eller vandre i indlandsdalene.

Såfremt de nødvendige pengemidler kan skaffes, holder jeg orlov fra sommeren 1970 til midt i 1971 for at kunne foretage en undersøgelse af området mellem den såkaldte *Mellemygd* ved Ivigtût og den nordlige del af Østerbygden. Her er hidtil kun registreret 1 nordboruin, men egnens beboere kan berette om stenhuse ved bugter og i dalene. Endelig vil den nævnte orlov betyde lejlighed til at kunne bearbejde det store notatmateriale.

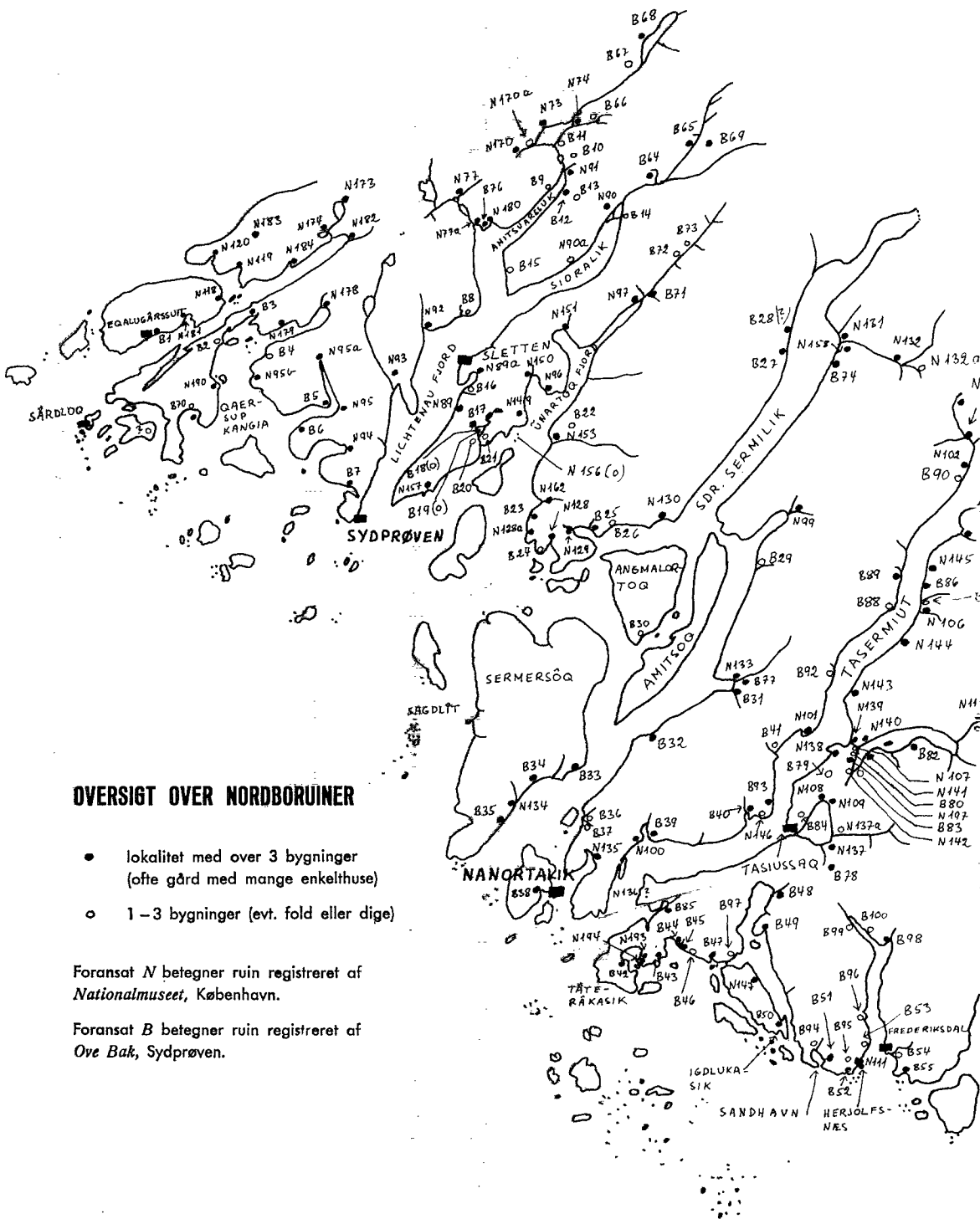
Anmærkninger til artiklerne »Sommerdage ved Kap Farvel« (nr. 8/1969) samt »Herjolfsnæs« (nr. 11/1969):

Side 229: I P. O. Walløes dagbøger findes beskrivelser af en del ruiner i de forskellige fjorde (P. O.

Walløes Dagbøger 1739-53, udgivet i »Det grønlandske Selskabs Skrifter«, V, Kbh. 1927).

Side 235: Billedet forestiller naturligvis *Herjolfsnæs kirke* set fra øst.

Side 350: Billedet viser kirkeruinen set fra sydøst. Græsset i forgrunden til højre skjuler resterne af kateket Onesimus Nimrods jordhus.

OVERSIGT OVER NORDBORUINER

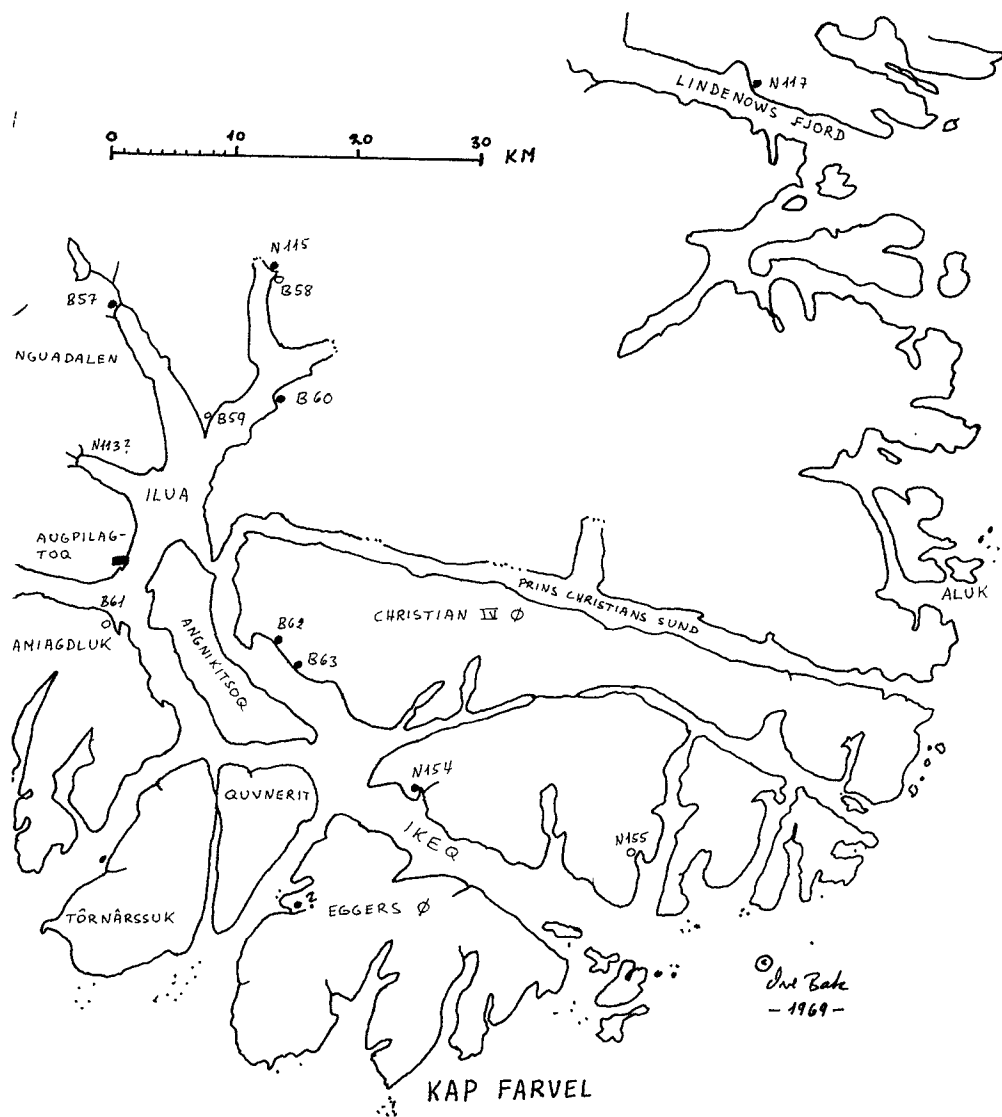
- lokalitet med over 3 bygninger
(ofte gård med mange enkelthuse)
- 1-3 bygninger (evt. fold eller dige)

Foransat *N* betegner ruin registreret af
Nationalmuseet, København.

Foransat *B* betegner ruin registreret af
Ove Bak, Sydprøven.

SYDLIGE ØSTERBYGD

Nordbobebyggelse

FORKLARING TIL RUINKORTET OVER SYDLIGE ØSTERBYGD

Fåreholderne *Karl Kristensen og Egon Jensen* ved Tasiussaḡ har sommeren 1969 ydet mig stor praktisk hjælp og desuden udpeget en del af de hidtil uregistrerede ruiner i området (B78, B79, B84, B99 og B100).

Jeg bruger kun benævnelsen *gård*, hvor der findes et eller flere typiske mangerumshuse (boligtomter), men jeg kan forestille mig, at der også har været beboelse på enkelte af stederne med mange stenhuse – disse har ofte flere rum.

Beskrivelsen af ruinerne 1-63, som første gang blev bragt i GRØNLAND 8/1969, er for et par lokaliteters vedkommende revideret under denne sommers undersøgelser.

Kort beskrivelse af mine ruinfund 1967-69:

- Nr. 1 – *gård* beliggende i udkanten af bygden Eḡalugårssuit.
- Nr. 2 – stenhuse.
- Nr. 3 – mindre *gård*.
- Nr. 4 – stenhuse eller fold.
- Nr. 5 – en samling stenhuse og folde på en terrasse på ret stejl fjeldside 50 meter over fjordbred, hvor der er dårlige landingsforhold.
- Nr. 6 – *gård* med meget sammenfaldne mangerumshuse og et par velbevarede bygninger med stenvægge.
- Nr. 7 – lille *gård*.
- Nr. 8 – et par mindre stenhuse som til dels er forstyrret af senere eskimobebyggelse. Lidt usikker bestemmelse.
- Nr. 9 – nogle overgroede stenhuse.
- Nr. 10 – en del mindre stenhuse oppe i fjeldet (*sæter?*).
- Nr. 11 – lille stenhuse ved søbredden.
- Nr. 12 – et par meget sammensunkne og overgroede stenhuse og en fold. Ret sikker bedømmelse.
- Nr. 13 – lille sammenfaldet stenhuse på overgangsstedet mellem de to fjordarme.
- Nr. 14 – stor stenbygning med op til over 2 meter høje velbevarede stenvægge. I nærheden findes en mindre fold.
- Nr. 15 – nogle meget sammensunkne tomter af stenhuse og evt. bolig. Usikker bestemmelse.
- Nr. 16 – en tydelig fold og sammenfaldne rester af et par stenhuse.
- Nr. 17 – stor velbevaret *gård* med mange stenhuse, folde og diger.
- Nr. 18 – velbevaret stenhuse på lille ø.
- Nr. 19 – fold på lille ø.
- Nr. 20 – velbevaret fold.
- Nr. 21 – velbevaret stenhuse.

- Nr. 22 – velbevaret 10 meter langt stenhus ved lille sø i øde terræn oppe i fjeldet 545 meter over havet – den højst beliggende ruin, jeg har lokaliseret.
- Nr. 23 – en samling stærkt sammensunkne ruiner. Kun sikker bestemmelse af 2 fundamenter.
- Nr. 24 – rester af stenhus. Usikker bestemmelse.
- Nr. 25 – stor *gård* med flere boligtomter og mange enkelthuse.
- Nr. 26 – stenhus.
- Nr. 27 – samt 28, 32 og 38 er problematiske ruinområder, da der her findes en sammenblanding af nordbo- og eskimobebyggelse. Overordentlig meget tyder på, at ved 27 er et par nordbotomter forstyrret af senere eskimohuse (sommerbebyggelse?). Udmærket sted for placering af nordbohuse.
- Nr. 28 – her kun svag mulighed for nordbobebyggelse ved eskimovinterhuse.
- Nr. 29 – et par folde.
- Nr. 30 – to stenbygninger.
- Nr. 31 – nogle velbevarede stenbygninger og folde.
- Nr. 32 – overvejende sandsynlighed for nordbobebyggelse ved stort eskimofælleshus. Oplagt sted for placering af nordbogård.
- Nr. 33 – nogle velbevarede stenhuse og folde.
- Nr. 34 – den største *gård*, jeg har set. Over 30 bygninger ligger spredt på flere ha.
- Nr. 35 – velbevarede stenhuse.
- Nr. 36 – lille stenhus. Usikker bestemmelse.
- Nr. 37 – sammenfaldet stenhus.
- Nr. 38 – nogle sammenfaldne men tydelige tørstenshuse samt *sandsynligvis* boligtomter under eskimobebyggelse. Godt sted til nordbogård.
- Nr. 39 – velbevarede stenhuse og folde.
- Nr. 40 – nogle sammenfaldne men sikre stenbygninger.
- Nr. 41 – et par små huse ved elvudløb nær overgangsstedet over halvøen.
- Nr. 42 – et par stenhuse og særdeles velbevarede folde, der tydeligt ses, når man sejler ude i den lille bugt.
- Nr. 43 – mellemstor *gård*.
- Nr. 44 – mindre *gård*.
- Nr. 45 – større *gård* med mange huse.
- Nr. 46 – et par huse og folde.
- Nr. 47 – ret stor *gård*. En boligtomt ødelægges ved havets nedbrydning af kysten. Stedet er eksempel på uregistreret ruin, som har været kendt af ældre tiders rejsende. *W. A. Graah* havde teltlejr her i nærheden 24.–26. marts 1829 og skriver, at der findes „*Ruiner af islandske Bygninger, hvilke Arctander ikke har kiendt.*“
- Nr. 48 – betydelig *gård* med mange bygninger liggende spredt på større terræn.
- Nr. 49 – ret stor *gård*.
- Nr. 50 – mellemstor *gård*.
- Nr. 51 – en ret stor *gård* beliggende ved bugt med sandstrande, der må formodes at være nordbotidens *Sandhavn*. Mange små hustomter (*boder?*) – samt utvivlsomt også fundamenter af eskimotelte ved stranden hen mod B94.
- Nr. 52 – en fold og flere huse (*gård?*).
- Nr. 53 – langt dige, en fold og et par stenhuse.

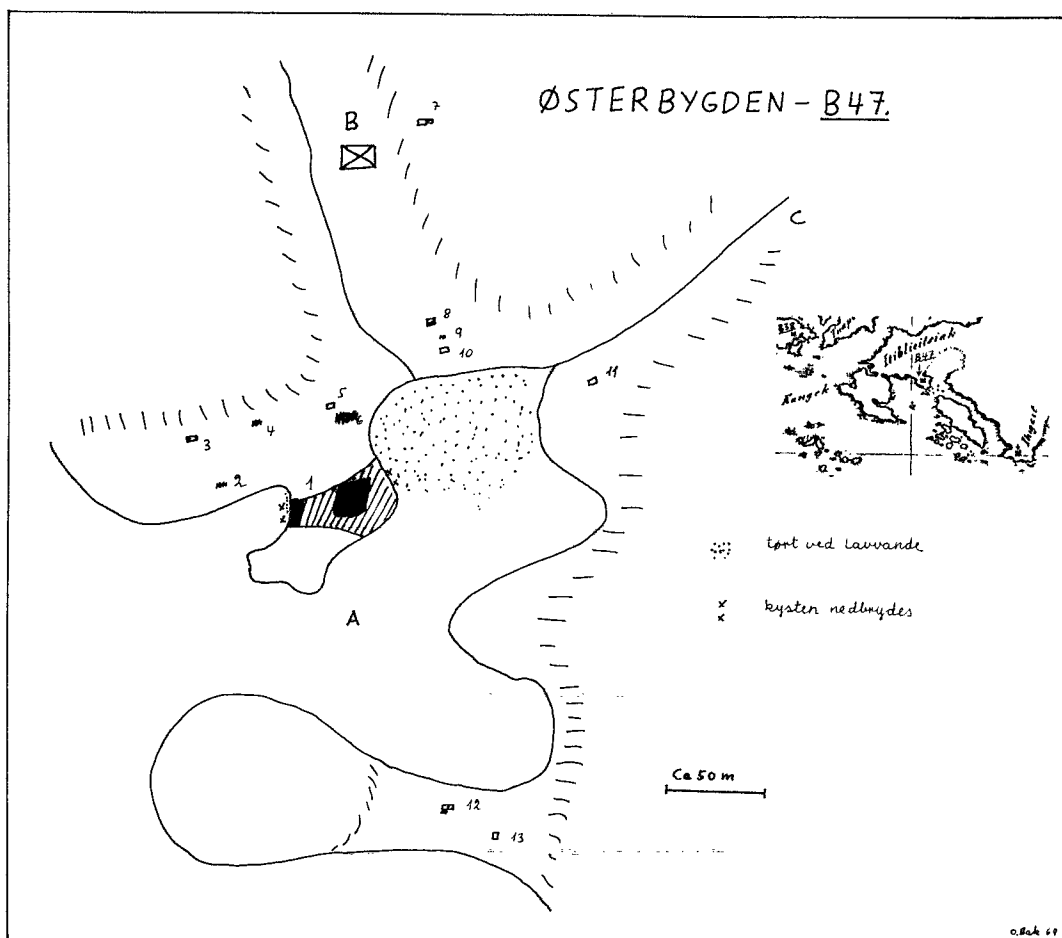
- Nr. 54 – et par stenhuse, der er rester af nordbogård, som blev sløffet ved missionsstationens anlæggelse 1825. Sandsynligvis er et stendige af nordbooprindelse.
- Nr. 55 – gård (?) med stærkt sammensunkne ruiner. Sikker bestemmelse m. h. t. tørstehusene.
- Nr. 56 – stor gård.
- Nr. 57 – gård med velbevarede ruiner og langt stendige. (Har i ældre tid været registreret af Nationalmuseet som nr. 114).
- Nr. 58 – stenhuse eller fold (der findes muligvis flere oversete bygninger).
- Nr. 59 – stenhuse. Ret usikker bestemmelse.
- Nr. 60 – en mindre gård (?) Adskillige sikre stenhuse.
- Nr. 61 – lille stenhuse. Usikker bedømmelse. Inde i landet et par kilometer fra kysten har folk fra Augpilagtoq set „mange huse“. – (Gård?).
- Nr. 62 – mellemstor gård.
- Nr. 63 – nogle stenhuse og folde.
- Nr. 64 – en samling stenhuse og folde.
- Nr. 65 – flerrumshuse og mindre bygning. Sandsynligvis gård.
- Nr. 66 – stenhuse.
- Nr. 67 – utydelig tomt.
- Nr. 68 – en samling stenhuse ved sø. I huler nær bygningerne findes rensdyrknogler – sikkert spor fra eskimoiske rensdyrjægere (der var rensdyr på egnen til slutningen af 1700-tallet). Flere huse i bebyggelsen minder om beskrivelsen af *Vesterbygden nr. 9*. (Se: GSAa 1944 side 85 ff.).
- Nr. 69 – et par ruinområder delvis tildækket ved sandflugt. Gård (?) Nær ruinerne mange render (vandingskanaler?).
- Nr. 70 – et stendige mellem klippevæg og havet.
- Nr. 71 – nogle huse og folde – bl. a. en stenbygning med 2 rum og over 2 meter høje særdeles velbevarede vægge.
- Nr. 72 – ret stor fold.
- Nr. 73 – et par stenhuse.
- Nr. 74 – mindre gård.
- (Nr. 75 – = N132a).
- Nr. 76 – nogle store stenbygninger og en fold.
- Nr. 77 – mellemstor gård.
- Nr. 78 – mindre gård.
- Nr. 79 – fold.
- Nr. 80 – stenhuse (muligvis flere ruiner i tæt krat).
- Nr. 81 – nogle stenhuse og folde.
- Nr. 82 – mindre gård.
- Nr. 83 – to hustomter.
- Nr. 84 – langt stendige.
- Nr. 85 – mellemstor gård.
- Nr. 86 – stor gård med flere spredtliggende huse og folde. Her findes det største boligkompleks, jeg har set i Sydlige Østerbygd (ca. 100×50 meter).
- Nr. 87 – et par stenhuse.
- Nr. 88 – stenhuse.

- Nr. 89 – en samling velbevarede stenhuse (*gård?*).
 Nr. 90 – et stenhus.
 Nr. 91 – flerrumshus (sandsynligvis *gård* – magen til nr. 65).
 Nr. 92 – to stenhuse.
 Nr. 93 – mindre *gård*.
 Nr. 94 – nogle folde og stenrum.
 Nr. 95 – et stenhus og en fold.
 Nr. 96 – et stenhus og et par fåreskjul.
 Nr. 97 – et fåreskjul og en ret stor fold.
 Nr. 98 – lille flerrumshus (*gård?*).
 Nr. 99 – lille hus eller fold.
 Nr. 100 – to stenhuse og en fold.

B14.

De nordboruiner, som *Nationalmuseet* har registreret, er afsat på mit kort efter aftale med museumsinspektør *C. L. Vebæk*. En del af ruinerne (specielt N144, N143, N141, N132a og N161) har her en afvigende placering i forhold til det, man ser på tidligere offentliggjorte kort. Ved undersøgelser i terrænet har jeg ved hjælp af moderne kortmateriale i flere tilfælde kunnet korrigere ruinlokaliteternes beliggenhed.

Østerbygden B47 – nordbogård registreret 26/8 1968.

Typisk nordbogård med et par boligkomplekser samt en del udhuse og stalde.

Nr. 1 er *boligtomter*, der består af to ruinhøje, af hvilke den østlige er ret høj. Den vestlige ødelægges ved nedbrydning af kysten. Ved siden af hustomterne er jorden ujævn, og der er pletvis frodig bevoksning. Her har der sikkert været mødding – og måske ligger der husrester af forskellig alder i hele det skraverede område.

Muligvis er også nr. 6 en *boligtomt*. De øvrige numre betegner mere eller mindre velbevarede rester af stenhuse. Kun nr. 7, som er et torumshus (ca. 7,5×4,0 m), er hvad, man kan kalde en velbevaret tomt. Nr. 3 er et længere stenhus (13 m), som er forstyrret af 2 eskimograve.

A er en beskyttet bugt, som udgør en god naturhavn. Ved indsejlingen er der ret dybt, mens der er tørt ved lavvande i bugtens nordside. Dette område har dog ganske givet været tørt land i nordtiden. Landsenkningen har bevirket en overskylning af landet, og desværre går det også ud over ruinerne.

B er et nyere hus opført af Ioranstationen *Angissoq*.

C er en elv, som fører til en fiskerig sø.

Der er intet stort terræn for opdyrkning ved gården, men i fjeldene er udbredte og fine græsningsarealer. Nogle kilometer øst for gården ligger en meget stor *fårefold* (B97).

Nordbogården B47 er blandt de 5–6 ruinlokaliteter, der under en eller anden form har været kendt i begyndelsen og midten af *sidste* århundrede – men siden glemt, indtil jeg har genfundet dem, først i marken og siden i arkivalier og bøger.

Ruinerne nævnes ganske kort af *W. A. Graah* i dennes dagbog 25/3 1829 (Undersøgelses-Reise til Østkysten af Grønland (etc.) – genoptryk 1932, side 75), hvor han skriver: »I Nærheden af Nukalik findes Ruiner af islandske Bygninger, hvilke *Arctander* ikke har kiendt.« De angives senere på et af ham tegnet kort (Antiquitates Americanæ (Tab. XV), Kjbh. 1837). Et udsnit af dette kort med gårdens placering er indsat i ovenstående skitsekort. Ruinen er desuden antydet på kortet (Tab. XI) i *Grönlands Historiske Mindesmærker*, Bd. III – Kjbh. 1845, men den vises ikke siden og har heller aldrig været optaget i *Nationalmuseets registratur*.